

INFORMATOR PRAWNY

Dziedziczenie

www.fika.org.pl

Dziedziczenie

I. Testament

Dziedziczenie to przejście, z chwilą śmierci spadkodawcy, na spadkobiercę ogółu praw i obowiązków majątkowych zmarłego.

W przeciwieństwie do dziedziczenia ustawowego, gdzie krąg spadkobierców wynika wprost z przepisów, w przypadku testamentu spadkodawca ma pełną swobodę w rozporządzeniu swoim majątkiem. Swoboda dotyczy zarówno kręgu spadkobierców jak i wielkości udziałów w majątku im przekazanych.

W testamencie spadkodawca może:

- 1) powołać jednego lub kilku spadkobierców do całości lub części spadku,
- 2) ustanowić: zapis zwykły, zapis windykacyjny, polecenie testamentowe
- 3) wydziedziczyć spadkobiercę ustawowego,
- 4) powołać wykonawcę testamentu,
- 5) wyłączyć spadkobiercę ustawowego od dziedziczenia bez powołania spadkobiercy testamentowego.

Testamenty, ze względu na formę dzielą się na:

- 1) zwykłe:
 - a) własnoręczny – testament musi być przez spadkodawcę w całości sporządzony piśmem ręcznym, podpisany (nie wystarczy parafka czy inicjały) oraz opatrzony datą.
 - b) notarialny – sporządzony w formie aktu notarialnego
 - c) allograficzny – polegający na złożeniu przez spadkodawcę oświadczenia wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy, kierownika urzędu stany cywilnego, w obecności dwóch świadków. Protokół podpisywany jest przez spadkodawcę, osobę wobec której złożone zostało oświadczenie oraz dwóch świadków.
- 2) szczególne:
 - a) ustny – spadkodawca może go sporządzić, gdy zachodzi uzasadniona obawa rychłej śmierci spadkodawcy lub na skutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione. Spadkodawca oświadcza ustnie swoją wolę przy jednoczesnej obecności trzech świadków
 - b) podróżny – spadkodawca może go sporządzić w trakcie podróży na polskim statku morskim lub powietrznym. Spadkodawca składa oświadczenie wobec dowódcy statku w obecności dwóch świadków. Piśmo zawierające oświadczenie spadkodawcy podpisują: spadkodawca, świadkowie oraz dowódca statku

- c) wojskowy – spadkodawca może go sporządzić tylko w czasie wojny, mobilizacji lub przebywania w niewoli.

Testament może być przez spadkodawcę w każdej chwili odwołany w całości lub w części. Odwołanie może nastąpić przez wskazanie, że testament odwołuje, bądź przez sporządzenie nowego testamentu.

Sporządzenie testamentu może być obarczone wadą. Za wady sporządzenia testamentu uznac należy:

- 1) niedochowanie formy pisemnej, np. brak podpisu, daty, napisanie go przez osobę trzecią i złożenie jedynie podpisu przez spadkodawcę,
- 2) błąd (np. powołanie do spadku osoby, która tylko podaje się za odnalezionego po latach członka rodziny, która faktycznie nią nie jest),
- 3) groźba (sporządzenie testamentu pod wpływem żądania innej osoby, która w dowolny sposób wywiera presję co do przedmiotu testamentu, groźba niepodania choremu środków przeciwbólowych jeżeli nie sporządzi testamentu zgodnie z nakazem danej osoby posiadającej dostęp do takich środków),
- 4) stan powodujący wyłączenie swobodne podejmowanie decyzji lub wyrażanie woli (np. ciężka choroba powodująca brak świadomości co do podejmowanych czynów).

Testament można podważyć w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, a także w toku innego postępowania, np. postępowaniu o uchylenie lub zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

Możliwość podważenia ważności testamentu istnieje, jeżeli zachodzi jedna z przesłanek z art. 945 § 1 kodeksu cywilnego. Zgodnie z tym przepisem testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony:

- 1) w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli,
- 2) pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści,
- 3) pod wpływem groźby.

Zgodnie z art. 945 § 2 k.c. „na nieważność testamentu z powyższych przyczyn nie można się powołać po upływie lat trzech od dnia, w którym osoba mająca w tym interes dowiedziała się o przyczynie nieważności, a w każdym razie po upływie lat dziesięciu od otwarcia spadku.”

Podważyć testament może każdy, kogo praw dotyczy wynik postępowania spadkowego. Najczęściej do podważenia testamentu dochodzi w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, poprzez podniesienie zarzutu nieważności testamentu.

II. Postępowanie spadkowe - Dziedziczenie na podstawie testamentu

W celu stwierdzenia kto dziedziczy po osobie zmarłej należy złożyć wniosek do właściwego sądu rejonowego wydziału cywilnego o stwierdzenie nabycia spadku oraz o otwarcie i ogłoszenie testamentu.

Jednak kwestia stwierdzenia nabycia spadku i działu nie musi zostać rozstrzygnięta jedynie w postępowaniu sądowym. Możliwe jest sporządzenie przed notariuszem tzw. aktu poświadczenia dziedziczenia testamentowego z wyłączeniem testamentów szczególnych. Zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Również przed notariuszem możliwe jest zawarcie przez strony umowy o dokonanie działu spadku po spadkodawcy.

Sądem właściwym do rozpoznania wniosku o stwierdzenie nabycia spadku jest sąd rejonowy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy (osoby zmarłej) w Polsce, a jeżeli miejsca zamieszkania spadkodawcy w Polsce nie da się ustalić, sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część (sąd spadku). W braku powyższych podstaw sądem właściwym jest sąd rejonowy dla m.st. Warszawy. Miejscem zamieszkania spadkodawcy jest miejscowość, w której spadkodawca przebywał z zamiarem pobytu stałego.

Dokumentami jakie należy złożyć do sprawy o stwierdzenie nabycia spadku są:

- 1) odpis skrócony aktu zgonu i aktu małżeństwa osoby zmarłej (jeżeli żyje małżonek zmarłego),
- 2) odpisy skrócone akty urodzeń lub małżeństwa mężczyzn (jeżeli zmienili nazwisko), odpisy skrócone aktów urodzeń niezamężnych kobiet lub odpisy skrócone aktów małżeństw kobiet (jeżeli nastąpiła zmiana nazwiska)
- 3) wszystkie metryki w oryginale,
- 4) wypis z oryginału testamentu notarialnego lub oryginał testamentu ręcznego (oraz 3 jego kserokopie) , o ile testament został sporządzony,
- 5) jeżeli w skład spadku wchodzi nieruchomość rolna (ziemia) powyżej 1 ha można dołączyć wypis z rejestru gruntów.

Wzory wniosków o stwierdzenie nabycia spadku oraz o otwarcie i ogłoszenie testamentu, zawierające szczegółowo wymienione załączniki zazwyczaj znajdują się na oficjalnych stornach internetowych sądów.

Osoba, u której znajduje się testament jest zobowiązana złożyć go w sądzie spadku, gdy dowie się o śmierci spadkodawcy, chyba że złożyła go u notariusza. Osoba uchylająca się od wykonania powyższego obowiązku ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą. Ponadto sąd może nałożyć grzywnę na osobę uchylającą się od złożenia testamentu.

W sprawie o stwierdzenie nabycia spadku z pominięciem wyjątków, nie jest konieczne wskazanie jaki majątek pozostawiła osoba zmarła. W takiej sprawie sąd jedynie rozstrzyga kto dziedziczy po osobie zmarłej i w jakich częściach.

W sprawie o dział spadku spadkobierca może w złożonym piśmie procesowym, bądź też bezpośrednio przed sądem w trakcie rozprawy oświadczeniu wyrazić swe stanowisko w

odniesieniu do kwestii sposobu podziału majątku spadkowego w tym również „zrzec się” należnej jemu części spadku na rzecz innego spadkodawcy.

Należy pamiętać iż otrzymanie spadku wiąże się najczęściej z obowiązkiem podatkowym. Jednak polskie prawo przewiduje zwolnienie z takiej należności w niektórych sytuacjach. Opodatkowaniu nie podlega majątek nabyty w drodze dziedziczenia przez członków najbliższej rodziny spadkodawcy (małżonek, dzieci, wnuki, rodzice, dziadkowie, pasierbowie, rodzeństwo, ojczym, macocha). Korzystają oni z całkowitego zwolnienia od podatku od spadków i darowizn, niezależnie od wartości odziedziczonego mienia. Z takiego zwolnienia można skorzystać wyłącznie wtedy, gdy nabycie spadku zostanie zgłoszone naczelnikowi urzędu skarbowego w terminie sześciu miesięcy od powstania obowiązku podatkowego. Każdy spadkobierca musi złożyć odrębne zgłoszenie na formularzu SD-Z2. Zgłoszenie nie jest wymagane w przypadku, gdy łączna wartość nabytych składników majątku, który dostał spadkobierca w ciągu 5 lat od jednej osoby nie przekracza kwoty wolnej od podatku.

Wzór testamentu własnoręcznego

....., dnia

TESTAMENT

Ja, niżej podpisany Janusz Kowalski, zamieszkały w Olsztynie przy ul. Przekątnej 3/4, legitymujący się dowodem osobistym nr ACH 1234567 oświadczam, iż do całości spadku powołuję moją żonę Janinę Kowalską, zamieszkałą w Olsztynie przy ul. Przekątnej 3/4.

.....

Janusz Kowalski
(własnoręczny podpis)

Wzór wniosku o stwierdzenie nabycia spadku

....., dnia.....

Sąd Rejonowy I Wydział Cywilny w Olsztynie

Wnioskodawczyni: Janina Kowalska
zam. ul. Przekątna 3/4
10-461 Olsztyn
PESEL: 54091002999

Uczestnicy: 1) Sebastian Kowalski
zam. ul. Równoległa 15/3
10-953 Olsztyn
2) Anna Kowalska
zam. ul. Krzywa 2/13
10-042 Olsztyn

Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu

Wnoszę o:

1. stwierdzenie, iż spadek po, ostatnio stale zamieszkałym w Olsztynie, zmarłym dnia na podstawie testamentu spadkodawcy z dnia r. nabyła w całości żona.....,
2. odebranie od wnioskodawczyni na rozprawie oświadczenia o przyjęciu spadku,
3. wzajemne zniesienie kosztów postępowania.

Uzasadnienie

Spadkodawca, ostatnio stale zamieszkały w Olsztynie, zmarł w dniu w Olsztynie.

Dowód: odpis skrócony aktu zgonu.

Zmarły w chwili śmierci pozostawał w związku małżeńskim z wnioskodawczynią Janina Kowalską, którą na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia powołał do całości spadku po sobie.

Dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa, testament w oryginale.

W krąg spadkobierców uprawnionych do dziedziczenia ustawowego po zmarłym wchodzi żona - wnioskodawczyni Janina Kowalska, a także córka i syn, wskazani jako uczestnicy postępowania.

Spadkodawca nie zawierał innych małżeństw ani nie posiadał więcej dzieci.

Dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa i aktu urodzenia, zapewnienie spadkowe wnioskodawczyni.

W skład spadku po zmarłym nie wchodzi gospodarstwo rolne.

.....
Janina Kowalska
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- opłata sądowa w znakach – 105 zł,
- testament,
- odpis skrócony aktu zgonu x 1, aktu małżeństwa x2, aktu urodzenia x1,
- dwa odpisy pisma wraz z załącznikami.

III. Dział spadku

Odnosząc się do kwestii działu spadku należy wskazać, że na masę spadkową składają się aktywa, czyli domy, działki, samochody, meble, dzieła sztuki, biżuteria etc., oraz pasywa tj. długi – kredyty, pożyczki.

Podział pasywów między współspadkobierców jest jedynie następstwem podziału aktywów. Zatem w postępowaniu o dział spadku nie jest możliwe dzielenie długów spadkowych ze skutkiem wobec osób trzecich (zwłaszcza wierzycieli z długów spadkowych).

Współspadkobiercy mogą określić w umowie o dział spadku, który z nich odpowiada za jakie długi, ewentualnie w jakiej wysokości odpowiadają za różne długi. Umowa taka nie wpływa w żaden sposób na prawa osób trzecich (wierzycieli) – skutki prawne wywołuje tylko pomiędzy spadkobiercami dokonującymi działu spadku.

Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku uprawnia strony do dokonania umownego działu spadku i dokonaniem podziału przedmiotami wchodzącymi w skład spadku, tak jak opisał to spadkodawca w testamencie.

Jeśli osiągnięcie zgody spadkobierców odnośnie podziału spadku nie będzie możliwe, o działu spadku będzie decydował sąd który będzie kierował się tym, żeby urzeczywistnić wolę spadkodawcy wyrażoną w testamencie. Oznacza to, że wszystkie sporne wnioski będą zatem z zasady rozstrzygane zgodnie z testamentem.

W przypadkach uzasadnionych sąd może dokonać innego podziału majątku spadkowego, niż ten, który został przewidziany w testamencie. Podobnie będzie w wypadku, jeśli obie strony zgodnie postanowią podzielić się majątkiem spadkowym w całości lub w części wg własnego pomysłu.

Wzór wniosku o dział spadku

....., dnia.....

Sąd Rejonowy I Wydział Cywilny w Olsztynie

Wnioskodawca: Anna Nowak
zam. ul. Kwadratowa 8
10-287 Olsztyn
PESEL: 64050830918

Uczestnicy: 1) Michał Nowak
zam. ul. Trójkątna 15/9
10-973 Olsztyn
2) Piotr Nowak
zam. ul. Malinowa 13/6
10-398 Olsztyn

Wartość przedmiotu sporu:

Wniosek o dział spadku

Wnoszę o dokonanie działu spadku po zmarłym, po którym zostało przeprowadzone postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku w Sądzie Rejonowym w, sygn., akt.....

W skład masy spadkowej po zmarłym wchodzi następujące składniki:.....

[należy wymienić składniki masy spadkowej oraz ich przybliżoną wartość]

Uczestnicy postępowania zrzekają się swoich udziałów w spadku na rzecz Anny Nowak bez obowiązku spłaty / ze spłatą w kwocie.....

.....
Anna Nowak
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- opłata sądowa od wniosku o dział spadku,*
- aktualny odpis z księgi wieczystej (w przypadku, gdy w skład spadku wchodzi nieruchomości),
- odpisy wniosku o dział spadku wraz z wszystkimi załącznikami dla wszystkich uczestników postępowania.

Uwaga:

***Opłata sądowa od wniosku** przy zgodnym dziale spadku wynosi **300 zł**,
przy zgodnym dziale spadku połączonym ze zniesieniem współwłasności **600 zł**
przy niezgodnym dziale spadku **500 zł**
a połączonym ze zniesieniem współwłasności **1000 zł**

Punkty nieodpłatnej pomocy prawnej i obywatelskiej

Fundacja "Inicjatywa Kobiet Aktywnych" prowadzi w 2022 roku osiemnaście punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i obywatelskiej na terenie Olsztyna i powiatu olsztyńskiego, powiatu szczycieńskiego, powiatu braniewskiego, powiatu agustowskiego, powiatu lidzbarskiego, powiatu piskiego, powiatu ciechanowskiego, powiatu przasnyskiego, powiatu ostrowskiego, powiatu łęczyckiego, powiatu płońskiego, powiatu kamieńskiego, powiatu choszczeńskiego.

Skorzystać z nieodpłatnej porady może każda osoba, która złoży oświadczenie, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej.

Więcej informacji na stronie: www.fika.org.pl

Zadania publiczne są finansowane z budżetu państwa ze środków otrzymanych od powiatów